

DOI: 10.5613/rzs.41.1.7

Ognjen Čaldarović

Urbano društvo na početku 21. stoljeća: osnovni sociološki procesi i dileme

Zagreb: Naklada Jesenski i Turk,
2011, 308 str.

U knjizi Ognjena Čaldarovića *Urbano društvo na početku 21. stoljeća: osnovni sociološki procesi i dileme* sabrani su radovi i studije nastali u razdoblju od petnaestak godina, a povezani su kroz tematiku urbanih promjena na prijelazu stoljeća.

U uvodu nas autor upoznaje s novijim tendencijama razvoja urbane sociologije i suvremenim urbanim procesima kao što su globalizacija, glokalizacija, aprostornost, pojava *cybercityja*, postmodernog grada i umreženog društva, ukazujući na suočavanje suvremene urbane sociologije s potrebom objašnjavanja mnogih novonastalih procesa u kojima se isprepleću tehnologija, ekonomija, globalizacija, razvijanje procesa umrežavanja, telekomunikacije, stvaranje »ljudskih mreža«, a također i procesa u kojima se posebne sociologije isprepleću s urbanizmom, arhitekturom i ekonomijom.

Prvo poglavlje, »Zagreb i njegove urbane mijene – nova urbana politika?«, sastoji se od četiriju potpoglavlja. U prvome se tematizira »Urbana revitalizacija kroz 'novu urbanu politiku'« pri čemu se izdvajaju različiti modeli revitalizacije kao što su model turistifikaci-

je, *cytizacije*, radikalne transformacije i gentrifikacije. Upućuje se na ključne aspekte slučaja revitalizacije Cvjetnog trga u Zagrebu te na novonastalu situaciju u vezi s natječajem za realizaciju »Cvjetnog prolaza« koji otvara niz širih, bitnih pitanja za razvoj Zagreba. Na njih se nadovezuje problem prometa i izgradnje podzemnih garaža u gradu Zagrebu, kao i mjera koje bi trebalo provesti za njihovu organizaciju. Nakon toga se kroz »Filozofiju kvarta«, koja je dio šire rasprave o filozofiji grada (tj. stvarnim i simboličkim elementima na kojima se »pripadanje gradu« osniva), opisuje i pojašnjava kvartove kao specifične prostorno-društvene entitete koji perzistiraju u memoriji svakog pojedinca.

U drugom potpoglavlju, »Sociološki aspekti visoke izgradnje u Zagrebu«, tematizira se visoka izgradnja u Zagrebu na temelju sociološkog istraživanja realiziranog 2005. godine. Pitanja planiranja visokih zgrada u Zagrebu postaju sve urgentnijima jer se pojačava pritisak novih građevinskih poduzetnika koji raspolažu privatnim i korporativnim sredstvima koja žele investirati u poslovnu, visoku izgradnju. Autor ispituje najvažnije i najčešće razloge (povode) za nastanak nebodera, uvjete pod kojima ih je moguće graditi, stil, lokaciju i buduće namjene zgrada, šire implikacije izgradnje te iskustva drugih gradova. Upozorava se i na nedostatak strateških planerskih odluka kao i na izostanak opće vizije grada. Uzevši u obzir najšire implikacije izgradnje nebodera u Europi i svijetu, autor obra-

ća pozornost i na najvažnije kriterije sociološke naravi prilikom odlučivanja o potencijalnim lokacijama budućih visokih zgrada u gradu. Naglašava kako je za svaku od gradnji potrebno izraditi specifičnu studiju utjecaja na okoliš. U potpoglavlju »Građani o visokoj izgradnji u Zagrebu« autor ispituje stupanj zadovoljstva građana stanovanjem u visokim zgradama u Zagrebu 2005. godine kroz istraživanje putem metoda intervjua i ankete. Zaključuje kako šira javnost nema osobito izgrađene stavove o neboderima, ali i kako to ne znači da proceduru njihove izgradnje ne treba utemeljiti i njoj se povinovati.

U posljednjem potpoglavlju »Prema budućim problemima rekonstrukcije novih stambenih naselja« (istraživanje provedeno 1989. godine) autor se osvrće na osnovne stambene aspiracije stanovnika Zagreba. Posebnu pozornost pridaje rezultatima sociološkog istraživanja Novog Zagreba koje je obuhvatilo stanovništvo svih njegovih naselja, a ispitivan je doživljaj tog dijela grada, mobilnost stanovništva, njihov raniji stambeni status, adaptacije prostora, stambene aspiracije itd. Zaključuje da se Novi Zagreb sve više pretvara u skupinu naselja koju njegovi stanovnici prepoznaju kao »svoj grad« ili »pravi grad«. No, ostala su pitanja propadanja (*slumizacije*) objekata, stanova i naselja zbog nekvalitetne izgradnje, lošeg održavanja, građevinske iscrpljenosti itd.

Drugo poglavlje nosi naslov »Sociološki značaj javnih prostora i javnosti u gradu« i također se sastoji od triju potpoglavlja: »Javni prostori i javnost u gradu: pretpostavke socijalne interakcije«, »Urbani temporalitet: mijene urbaniteta« i »Grad i rat: ratna konstruk-

cija urbane zbilje«. U prvome se daje određenje i navode osnovne sociološke odlike javnih prostora, iz čega proizlazi zaključak o važnosti njegovanja javnosti u gradu kroz javne prostore vodeći računa o tome da je svaki poremećaj kako javnosti tako i prostora bitan poremećaj urbane sredine. U drugome se raspravlja o temporalnim dimenzijama društvenog života, osnovnim konceptima društvenog vremena, autorima sociologije vremena i osnovnim sociologijskim interesima u području temporalnosti. Posljednje se potpoglavlje bavi područjem sociologije »ratnog života« obraćajući pozornost na transformaciju urbane zbilje te njezinu izmijenjenu funkciju u ratnoj opasnosti te razmatra društvene posljedice i procese tih promjena.

Treće i posljednje poglavlje, »Nautički turizam i vrijednost okoliša: strategija preživljavanja«, kroz potpoglavlje »Priroda kao takva i turizam: što je vrijednost?« problematizira ideju »prirode kao javnog dobra« koja ima svoju vrijednost bez obzira na to je li zaštićena ili nije. Vrijednost te teme jest u činjenici da je temelj našeg turizma »priroda kao takva« te se zbog toga postavlja pitanje kako prikazati našu turističku ponudu u širem smislu, odnosno i kroz druge sadržaje. U »Strategijama turističkog razvoja: sociologijske implikacije razvitka nautičkog turizma u nas« razmatraju se najznačajniji društveni, sociološki i gospodarski učinci postojećega nautičkog turizma u nas na kvalitetu života lokalnog stanovništva i širih aspekata vezanih uz aktivnosti nautičkog turizma. U tome se kontekstu procjenjuju i vrijednosti na kojima počiva nautički turizam, pozitivne i negativne po-

sljedice njegova razvitka u nas, kao i njegovi planirani učinci. Također se opisuje i uloga marina u razvitku nautičkog turizma. Na kraju se nude neke alternative dosadašnjoj nautičkoj turističkoj orijentaciji i preliminarna konceptualizacija socioloških istraživanja u području nautičkog turizma.

U potpoglavlju »Obala, zaleđe i otoci: sociološki profil zadarskog područja« autor se osvrće na neke osnovne dimenzije urbanog razvitka i karakteristika grada Zadra iz prošlosti, kroz viđenje posjetitelja i ocjenu općih karakteristika mediteranskog karaktera grada. Upućuje se na osnovne razvojne dileme i najvažnije aspekte najrelevantnijih elemenata nove urbane politike u Zadru. U posljednjem potpoglavlju, »Sociološki profil Zadra«, utemeljenom na elaboratu »Sociološka studija Zadra« (2006.), prikazana je sociološka analiza grada Zadra izrađena uz primjenu kvalitativnih metoda istraživanja. Najvažnija dimenzija iz fokusa bila je proučavanje aspekata »povećavanja stupnja urbaniteta« u gradu i u urbanoj regiji. Zaključno se, između ostalog, napominje kako je Zadar na raskrižju mogućih oblika razvoja u budućnosti, kako za njegov razvoj postoje mnoge pogodnosti i prednosti, ali i kako se zadarska perspektiva mora temeljiti na naslijeđenim vrijednostima, kako prirodnim, tako i izgrađenim. Također se ističe i mogući razvoj sadržan u ponudi temeljenoj na znanju, specijalizaciji i intelektualnom potencijalu. Na kraju se upozorava na podložnost različitim negativnim utjecajima na koje treba djelovati, a to su kapital koji vrši pritisak i zaobilazi normalnu proceduru donošenja odluka o prostoru te nedovoljno određena uloga prostor-

nog planiranja, planova i pridržavanja navedenih pravila.

Ova zbirka radova doprinos je objašnjenju najnovijih promjena u urbanom kontekstu ponajprije tranzicijskih (postsocijalističkih) društava, kao i nove uloge urbane sociologije u suvremenom društvu. Aktualnost teme osobito je izražena u Hrvatskoj koja se, kao i ostale tranzicijske zemlje, susreće s brojnim promjenama u prostoru. One se u ovoj knjizi promatraju kroz procese urbanih transformacija na različitim primjerima (visoka izgradnja, slučaj Cvjetnog trga, grad Zadar, jadranska obala, otoci). Možemo reći da autor ovim radovima upućuje na nekoliko bitnih odrednica u daljnjem planiranju gradova i uporabi prostora općenito. Ponajprije, upozorava na potrebu isprepletanja različitih disciplina koje aspiriraju bavljenju urbanim fenomenima, kao i njihovu objašnjenju, a to su urbana ekonomija, socijalna geografija, urbana etnografija, urbana antropologija itd. Potom upozorava na značenje prirode kao nemjerljive vrijednosti te na nužnost određenja socioloških i ostalih posljedica ugrožavanja prirode kao javnog dobra (no i na nemogućnost njihova potpunog preciziranja).

Na kraju, autor upućuje na potrebu i važnost sustavnog i organskog planiranja i organizacije gradova, kao i na održavanje važnosti javne funkcije gradova i sprječavanje »projektnog«, stihijskog planiranja pojedinačnih objekata koje bi moglo do kraja dovesti u pitanje logični i kontinuirani razvoj gradova.

Jelena Zlatar

*Institut za društvena istraživanja,
Zagreb*